

Helena Marzec

Pozycja dziecka z rodziny o wysokim statusie ekonomicznym w klasie szkolnej

---

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (22-23), 203-211

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pozycja dziecka z rodziny o wysokim statusie ekonomicznym w klasie szkolnej

Do podstawowych zadań szkoły należy czuwanie nad wszechstronnym rozwojem młodego człowieka, wspieranie go w osiąganiu coraz większej samodzielności umysłowej, moralnej i życiowej.¹

Życie szkolne dziecka przebiega w znacznej mierze w obrębie takiego zespołu, jakim jest klasa. Klasa szkolna jako forma organizacyjna stanowi podstawową jednostkę we współczesnej strukturze systemu szkolnego. Klasa szkolna, jak twierdzi T. Dąbrowska², stanowi dobraną według pewnych kryteriów grupę dzieci i młodzieży, która jest poddawana oddziaływaniom dydaktycznym i wychowawczym nauczycieli.

Klasa szkolna ma określoną strukturę i organizację, w której splatają się elementy formalne z nieformalnymi. Wewnętrzna struktura tej grupy, jako podstawowego zespołu wychowawczego, stanowiącego organiczną część szerszego zespołu ogólnoszkolnego, kształtuje się stopniowo, gdyż powiązania społeczne między uczniami, pozycja i ranga poszczególnych członków grupy, jak również przepisy i normy współżycia rozwijają się w ciągu dłuższego czasu.³

W związku z rozwojem świadomości i silną potrzebą uczestnictwa w życiu różnych grup społecznych - klasa krystalizuje się jako zespół podstawowy, jako grupa zwarta i zintegrowana wewnętrznie, zdolna nie tylko do samodzielnego realizowania zadań wytyczanych przez nauczyciela, lecz także do podejmowania rozmaitych akcji mających walory kształcące i wychowawcze, zarówno na terenie klasy i szkoły jak też w środowisku lokalnym.⁴

R. Woźniak⁵ za Z. Zaborowskim w klasie szkolnej wymienia następujące typy stosunków społecznych:

- stosunki interpersonalne a wśród nich stosunki:

---

¹ H. Nocoń, *W poszukiwaniu ideału wychowawcy*, [W]: Korzeniowska W., (red.) Przemiany edukacyjne w Polsce i na świecie, Kraków 2001

² T. Dąbrowska, *Szkoła jako środowisko wychowawcze*, w: T. Dąbrowska, B. Wojciechowska - Charlak, *Między praktyką a teorią wychowania*, Wyd. UMCS, Lublin 1996

³ M. Przetacznik-Gierowska, Z. Włodarski, *Psychologia wychowawcza*, t. II, PWN, Warszawa 1998,

⁴ Tamże

⁵ R. Woźniak, *Zarys socjologii edukacji i zachowań społecznych*, Koszalin 1997

- rzeczowe
- koleżeńskie
- przyjacielskie
- dominacji
- submisji
- równorzędności
- pasożytnicze
- wspierające
  - stosunki międzygrupowe
  - stosunki jednostki z grupą
- stosunki między jednostką a grupą
- stosunki między grupą a jednostką

Układ stosunków i zależności między uczniami w klasie jest związany także z rolami społecznymi dzieci i ich pozycją, popularnością, rangą w hierarchii społecznej uczniów. Stosunki te i wiążące się z nimi pozycje uczniów w klasie są niezmiernie złożone. Wynika to m.in. z faktu, że klasa szkolna, jak wspomniano wcześniej, jest grupą formalną i nieformalną.

Podstawową rolą wychowawcy klasy jest więc stworzenie zwanego zespołu uczniów. Stąd też ważne jest poznanie sposobu zachowania się uczniów, obserwacja przyjmowanych przez nich ról społecznych, rejestrowanie przejawów dominacji lub podporządkowania. Wychowawca włącza uczniów do pełnienia różnorodnych funkcji na terenie klasy lub szkoły, tworzy też strukturę organizacyjną społeczności uczniowskiej.

Ważna jest struktura społeczna klasy, tworząca układ stosunków międzysobniowych, które powstają pod wpływem czynników zewnętrznych i wewnętrznych i wewnętrznej potrzeby zrzeszania się dzieci i młodzieży. Może być ona zwarta, spoista, zintegrowana częściowo lub całkowicie. Z. Putkiewicz⁶ twierdzi, że w skład klasy o strukturze mało zwartej wchodzi trzy kategorie uczniów:

- ci, którzy są chętnie przyjmowani przez wszystkich, i których każda grupa chciałaby mieć u siebie,
- uczniowie, którzy przez jednych są wybierani, a przez innych odrzucani,
- uczniowie albo odrzucani przez wszystkich członków grupy, albo nie wybierani przez nikogo, ani nie odrzucani.

Ostatnia kategoria uczniów może sprawiać duże trudności wychowawcze, dlatego też nauczyciel winien na nią zwracać szczególną uwagę. Należy odkryć przyczyny izolacji, starać się je usunąć i włączyć wychowanka do jednej z grup klasowych. Istotne znaczenie ma też znajomość pozycji społecznej poszczególnych

⁶ Z. Putkiewicz, *Ogólna charakterystyka środowiska ucznia. Klasa szkolna jako grupa wychowawcza*. [W:] J. Strelau, *Podstawy psychologii dla nauczycieli*, PWN, Warszawa 1981

uczniów w klasie. Od tego zależy skuteczność oddziaływań wychowawczych. Miejsce ucznia w zespole, zdaniem A. Janowskiego⁷ wyznaczają następujące czynniki:

- ogólna atrakcyjność dla innych członków zespołu,
- role pełnione w zespole oraz znaczenie (status), jakie pozostali członkowie rolom tym przypisują,
- miejsce w strukturze porozumiewania się,
- zgodność lub niezgodność z normami grupowymi,
- miejsce w strukturze przywódczej,
- stopień, w jakim wartościuje ona uczestnictwo w zespole,
- samopoczucie jednostki w zespole.

Nauczyciel, który chce skutecznie organizować wychowanie i nauczanie, musi znać swoich uczniów. Oprócz informacji dotyczących cech psychicznych, warunków życia, sytuacji rodzinnej i środowiska, niezbędna jest wiedza o właściwościach zespołu uczniowskiego, który oddano mu pod opiekę. W klasie szkolnej rozwijają się różnorodne formy życia społecznego: zwyczaje klasowe, sposoby zachowania się, specyficzne reakcje.

Jak twierdzi cytowany autor, w klasie uczniowie podejmują różnego rodzaju role społeczne: pozytywne, związane z formowaniem się zwartości klasy i z wykonywaniem określonych zadań oraz negatywne, związane z niepożądanymi formami zachowania, agresją, szantażem, przemocą, itp. Wychowawca powinien starać się poznać nurt destrukcyjny i społeczny, osłabiać jego działanie. Ważna jest współpraca z klasą, a nie dyrygowanie nią, szukanie przyczyn niepowodzeń wychowawczych i usuwanie ich.⁸

Każda klasa ma swoją atmosferę, w której u uczniów wytwarza się odpowiedni stosunek emocjonalny do tego, co się w niej dzieje. Koleżeński układ stosunków zapewnia uczniom tak ważne dla prawidłowego działania i rozwoju, poczucie bezpieczeństwa, więzi z kolegami, identyfikowanie się z zespołem. W ten sposób powstaje zwarta, zintegrowana grupa, w której realizacja celów i zadań wykonawczych będzie przebiegała bez większych zakłóceń.

Na klimat grupowy klasy szkolnej mają też wpływ normy uznawane w klasie, a także cechy osobowościowe członków grupy (zdolności, motywy, aspiracje, uznawane przez nich wartości).

T. Dąbrowska⁹ stwierdza, że wzajemne oddziaływania wszystkich czynników kształtują określony klimat, który może sprzyjać osiągnięciu efektów w nauce lub też utrudniać realizację procesu dydaktyczno - wychowawczego.

⁷ A. Janowski, *Poznawanie uczniów*, WSiP, Warszawa 1991

⁸ E. Kozioł, *Rola wychowawcy klasy w świadomości nauczycieli szkół podstawowych*, Zielona Góra 1994

⁹ T. Dąbrowska, *Szkola jako środowisko...*

Obserwując klasę, można łatwo zauważyć istniejące w niej różnice ze względu na pozycje społeczne jakie zajmują poszczególni uczniowie. W każdej grupie, również w klasie szkolnej, istnieje co najmniej kilka struktur społecznych, które można wyróżnić ze względu na powiązania między pozycjami, jakie zajmują jej członkowie. A. Janowski¹⁰ za R. F. Bales'em wyróżnia następujące kryteria różnicowania pozycji społecznych w grupie:

- dostęp członków grupy do różnych środków ułatwiających rozwiązywanie problemów w grupie,
- zakres kontroli nad członkami grupy,
- znaczenie lub poważanie, jakie mają poszczególni członkowie w grupie,
- stopień w jakim poszczególni uczniowie solidaryzują się lub identyfikują z grupą.

Współcześnie wyróżnia się cztery struktury grupowe, które mogą się wzajemnie przenikać. Są to:

1. struktura władzy,
2. struktura socjometryczna,
3. struktura komunikowania się,
4. struktura awansu.¹¹

Jak twierdzi cytowany autor w każdej klasie można wyróżnić strukturę grupową (lub więcej struktur) o charakterze formalnym i nieformalnym. Pierwszą określają przepisy i zarządzenia szkolne. Natomiast struktura o charakterze nieformalnym powstaje żywiołowo, niezależnie od formalnych przepisów i norm życia szkolnego. Wynika ze spontanicznych wzajemnych oddziaływań, niekontrolowanego porozumiewania się, wspólnych zainteresowań, potrzeb, itd. Zbliżanie struktury formalnej i nieformalnej klasy zależy w dużej mierze od celowego i świadomego organizowania takich warunków pracy i życia uczniów, które sprzyjałyby ich wzajemnej interakcji.

Należy pamiętać, iż w każdej klasie szkolnej znajdują się jednostki wywierające duży wpływ na pozostałych członków. Są to najczęściej osoby pełniące określone role przywódcze. Nie muszą one zajmować wysokiej pozycji w formalnej strukturze klasy (np. gospodarza, czy przewodniczącego samorządu). Przywódcami są najczęściej uczniowie cieszący się w klasie najwyższym uznaniem, którzy potrafią wywierać znaczny wpływ, rozumiejący problemy członków grupy.

Ze względu na podjęty temat istotnym jest zagadnienie stosunków społecznych w klasie szkolnej, do której uczęszczają uczniowie pochodzący z rodzin, żyjących w obfitości materialnej i jaką pozycję zajmują w zespole klasowym.

¹⁰ A. Janowski, *Poznawanie uczniów...*

¹¹ *ABC wychowania dla nauczycieli i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1992

Jeżeli pieniądź w życiu człowieka, rodziny jest wartością uznaną za klucz do wszystkiego, to trudno wyeliminować go z rodzinnego wychowania dzieci.

J. Dobson sądzi, „że nadmierny materializm rodziców może powodować wielkie duchowe zniszczenie u dzieci. Jeśli dostrzegą, że obchodzą nas bardziej rzeczy niż ludzie, jeśli dostrzegą pustkę naszego chrześcijańskiego świadectwa, staną się cyniczni. I jeszcze ważniejsze: jeśli stwierdzą, że ich tato pracuje przez cały dzień, aby zdobyć coraz więcej dóbr tego świata zrozumieją, gdzie jest jego serce”.¹²

W dzisiejszej rzeczywistości dostrzega się coraz bardziej zjawisko przyśpieszonej zmiany postaw u wychowawców, rodziców w zakresie kontaktu dzieci z pieniędzmi poprzez ich udostępnienie do osobistej dyspozycji w formie kieszonkowego. Jak twierdzi cytowany autor obecnie u nas w kraju problem pieniędzy w wychowaniu dzieci staje się wręcz alarmujący i nie dotyczy tylko młodzieży, która ma do nich łatwy dostęp.

Dostatek materialny w rodzinie może kreować różne wartości, np. swobodę obyczajową, maksymalną konsumpcyjność dóbr aż do granicy marnotrawstwa. Obfitość i dostępność dóbr rodzi nowe, wciąż rosnące aspiracje, chęć ciągłego pomnażania stanu materialnego, posiadania, zaspokajania wysoko standardowych potrzeb rozrywkowych, turystycznych itp. Dążność do ich zaspokajania może prowadzić do podejmowania różnego rodzaju działań społecznych, mających charakter przestępczy, niegodziwych zajęć dochodowych, czy też powodujących całkowitą degradację jednostki ludzkiej.

Pieniądź ma też istotne znaczenie w komunikacji społecznej, informując o stanie posiadania, możliwościach zarobkowych i innych walorach. Jak twierdzi J. Sztumski „pieniądz umożliwia nie tylko stymulację myślenia, opinii i postaw ludzi, ale także umożliwia ich reglamentację. Za pomocą pieniądza można zatem sprawować nader skuteczną kontrolę nad myśleniem i działaniem zarówno poszczególnych jednostek, jak i całych zbiorowości”.¹³

Dobrobyt materialny nie gwarantuje szczęścia rodzinnego, bowiem jak twierdzi E. Klein „poza dosytem i niedosytem materialnym istnieją źródła radości i smutków zdecydowanie zależne od indywidualnych predyspozycji członków rodziny, od ich dobrej woli, a więc od zdolności do kochania i życzliwości, od pogody ducha, wyrozumiałości, opanowania, umiejętności cieszenia się życiem, zdrowiem, bliskimi osobami, taki stosunek do życia i wartości z niego wynikające mogą w znacznym stopniu rekompensować braki materialne, mogą stanowić o szczęściu rodzinnym, kiedy brakuje tych wartości - szczęście na dłuższą metę nie będzie towarzyszyć rodzinie żyjącej nawet w luksusowych warunkach”.¹⁴

¹² J. Dobson, *Rozmowy z rodzicami*, Kraków 1990, s. 35.

¹³ za: S. Rogala, *Pieniądź w procesie wychowywania dzieci*, Opole 1996, s.33

¹⁴ E. Klein, *O radościach i smutkach egzystencji rodziny*, „Problemy Opiekunów - Wychowawców”. 1987, nr 7

E. Fromm¹⁵ uważa, iż niepohamowany wzrost konsumpcji tworzy nowy typ człowieka, nową religię oraz nową klasę, którą nazywa klasą próżniacza. Istotą jej egzystencji jest bierność, pustka, uczucie bezsilności i nudy. Takie życie może również nieść groźbę pojawienia się uczucia niższości oraz niespełnienia prowadzącego do postaw chciwości, zawiści, a w końcu - agresji i niszczenia.

Dzieci wychowywane w rodzinach nastawionych za wszelką cenę na „mieć” jak najwięcej, niejednokrotnie przejmują zachowania i poglądy swoich rodziców, uważając jednocześnie, że pieniądź jest rozwiązaniem problemów i kłopotów, przynosi wolność i swobodę działania, zaspokojenie szeregu potrzeb i dążeń, podnosi prestiż rodziny i jej członków w społeczeństwie, w którym żyją.

Dzieci i młodzież z rodzin bogatych wyraźnie wyróżniają się wśród rówieśników wyglądem, swobodą w dysponowaniu znacznymi sumami pieniędzy, chęcią dominowania wykorzystując ku temu wartości materialne. Posiadanie pieniędzy przez dziecko umożliwia opłacanie usług koleżeńskich. Wiąże się to również z tym, iż we współczesnym życiu społecznym transformacja relacji międzyludzkich często przechodzi od form bezinteresownych, emocjonalnych do relacji instrumentalnych, rzeczowych, wymiernych finansowo. Stąd też zachowania takie przejmują również dzieci uważając je za właściwe, powszechnie aprobowane.

Pośród wielu czynników określających charakter wychowania rodzinnego szczególną pozycję zajmują względnie trwałe emocjonalne nastawienia rodzicielskie wobec dzieci, czyli te postawy, które w dużym stopniu decydują o charakterze wzajemnych relacji zarówno w rodzinie, jak i poza nią, tj. w szkole, w grupie, w klasie szkolnej.

Nasuwa się tu pytanie. Jaką pozycję w klasie szkolnej zajmują dzieci pochodzące z rodzin o wysokim statusie ekonomicznym?

Założenia badawcze.

Celem niniejszych badań było ukazanie funkcjonowania w grupie rówieśniczej dzieci, pochodzących z rodzin o wysokim statusie materialnym.

Na podstawie informacji udzielonych przez wychowawców klasowych, pedagoga szkolnego i uczniów gimnazjum z ośmiu klas drugich i trzecich, objętych badaniem oraz rodziców tychże respondentów wyłoniono te dzieci, które pochodzą z rodzin zamożnych.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, która pozwoliła na zebranie informacji o badanej populacji uczniów. Podstawowe czynności badawcze stanowiła ankieta kierowana do rodziców, ankieta i techniki socjometryczne skierowane do uczniów, a także wywiad przeprowadzony z wychowawcami klas i pedagogiem szkoły.

---

¹⁵ za: A. Olubiński, *Ericha Fromana koncepcja życia po ludzku*, Toruń 1994

Badania przeprowadzono w II połowie 2003 roku. Objęto nimi grupę 112 uczniów, 8 wychowawców klasowych i pedagoga szkolnego.

Do badania stosunków społecznych w klasie szkolnej wykorzystano techniki socjometryczne, zadając uczniom pytania: z kim chcieliby (lub nie chcieliby) nawiązać kontakty w różnych sytuacjach w szkole i poza zajęciami szkolnymi np. z kim chcieliby pojechać na wycieczkę, obok kogo siedzieć w ławce, kto w klasie jest dobrym organizatorem, kłótliwym chłopcem, dobrą koleżanką itp. Dzięki tym pytaniom uzyskano informacje, które wskazują na popularność, sympatię czy obojętność w odniesieniu do poszczególnych uczniów w klasie.

Analiza wyników badań.

Z przeprowadzonych badań wśród 112 uczniów pochodzących z rodzin bogatych, wynika, że 21% z nich cieszy się popularnością wśród kolegów i koleżanek z klasy. Uczniowie ci cechują się życzliwością, interesują się problemami klasy i dążą do realizacji celów przyjętych przez klasę jako zbiorowość, potrafią nieść pomoc tym kolegom, którzy nie potrafią poradzić sobie z własnymi problemami.

W stosunku do 26% badanych uczniów koledzy i koleżanki okazują uczucia sympatii.

Jak twierdzą rówieśnicy, uczniowie z bogatych rodzin nie wywyższają się, starają się nie wyróżniać w klasie ani strojem, ani zachowaniem, a w kontaktach z innymi są „normalni”.

Znaczący odsetek badanych dzieci - 31% w klasie szkolnej spotyka się z obojętnością. Wynika to stąd, iż ta grupa badanych dzieci przejawia nie zawsze właściwe zachowania - dzieci ośmieszają innych kolegów, próbują dominować i narzucać swoje zdanie, nie są koleżeńscy, są mało życzliwi.

22% uczniów z bogatych rodzin nie jest lubianych przez kolegów i koleżanki z klasy. Przyczyną tego stanu rzeczy jest niewłaściwa postawa tych uczniów wobec rówieśników, jak i często wobec nauczycieli - wychowawców. Uczniowie ci są zarozumiali, "obnoszą" się swoim bogactwem, są opryskliwi, „kupują” kolegów, wyróżniają się w zbiorowości często „wyzywającym” strojem i nagannym zachowaniem.

Szczególnie przydatna do określenia pozycji ucznia w klasie okazała się opracowana przez M. Pilkiewicza¹⁶ Socjometryczna Szkoła Akceptacji, która pozwala na przypisanie każdemu uczniowi w zespole określonej pozycji:

- osoby akceptowanej,
- akceptowanej przeciętnie,
- polaryzującej akceptację,
- izolowanej,
- odrzucanej.

¹⁶ za: M. Przetacznik-Gierowska, Z. Włodarski, *Psychologia wychowawcza...*

Uczniowie należący do dwóch pierwszych grup wywołują u swoich kolegów postawy pozytywne, co sprzyja ich identyfikacji z grupą i czynnemu włączaniu się w życie klasy.

Wśród badanych uczniów pochodzących z rodzin bogatych prawie połowa z nich (48%) to osoby należące do pierwszej i drugiej grupy, z tym iż 22% to osoby akceptowane, lubiane, zaś 26% to uczniowie przeciętnie akceptowani.

Grupę trzecią stanowią uczniowie (18%), którzy znajdują się w pozycji konfliktowej: cieszą się sympatią części kolegów, pozostali jednak ustosunkowują się do nich negatywnie.

Uczniów izolowanych (21%) koledzy traktują obojętnie, odrzucani zaś (13%) - to ci, którzy budzą postawy negatywne w otoczeniu, co utrudnia zdecydowanie proces ich socjalizacji i współdziałanie z kolegami.

Pozycja ucznia w klasie zależy od całego zespołu czynników, wśród których na pierwszy plan wysuwają się stosunki z rówieśnikami, a zwłaszcza zbiór cech określonych mianem koleżeńskości, następnie zaś aktywność, przejawianie inicjatywy w grupie, bezpośredni udział w organizowanych wspólnie poczynaniach, w powiązaniu z poczuciem więzi międzypersonalnej i grupowej. Jeżeli nawet uczniowie niepopularni włączają się do pewnych akcji, co czynią rzadko i niechętnie, to nie czują się odpowiedzialni za jej przebieg i łatwo wycofują się z działalności.

Dzieci - uczniowie pochodzący z rodzin zamożnych mają często małe, wąskie grono kolegów z którymi łączą je bliższe kontakty. Jak wykazały badania, koledzy badanych dzieci także w znaczącej większości, pochodzą z rodzin bogatych bądź średnio zamożnych.

Dzieci te spędzają wolny czas razem: organizują wspólne spacerki, podejmują zabawy i gry komputerowe, odwiedzają się nawzajem, planują wspólne wyjścia np. do kina, itp.

Dzieci te we własnym gronie potrafią dzielić się zabawkami, przedmiotami, pomagają sobie w odrabianiu lekcji, jeśli zajdzie taka potrzeba.

Nieco inny stosunek grupa dzieci z rodzin bogatych ma do tych rówieśników, których warunki materialne rodziny są na niższym poziomie. Dzieci z rodzin bogatych „niby” akceptują swoich kolegów z uboższych rodzin, ale wolą przebywać w swoim gronie. Tu czują się bezpieczniejsi, pewniejsi siebie, i nie narażeni na krytykę innych. Ponadto, dzieci te są bardziej śmiałe, odważniejsze w wyrażaniu opinii, chcą dominować w grupie, ale nie zawsze im się to udaje.

Wśród badanych dzieci z rodzin bogatych są i tacy uczniowie, opryskliwi, „wynoszący” się ponad innych i „obnoszący” swoje pochodzenie i status materialny rodziny. Uczniowie ci, wychodzą z założenia, że są lepsi od innych i należy im „usługiwać” i traktować ich znacznie lepiej i wyżej, niż innych rówieśników. Swój ubiórem i zachowaniem zwracają na siebie uwagę innych, traktują innych „z góry” i lekce-

ważąco. Normy moralne funkcjonujące w klasie respektują tylko dlatego, że muszą.

Uczniowie z rodzin bogatych, niejednokrotnie wywołują konflikty w klasie. Konflikty te zyskują na sile, gdy opinie uczniów w różnych sprawach są kształtowane przez paczki lub klikli występujące w grupie.

Interpretując wyniki badań należy stwierdzić, że zachowania konfliktowe, agresywne dzieci pozostają w związku z deprywacją ich potrzeb emocjonalnych. Jeśli rodzice dziecka są zajęci wciąż pomnażaniem już i tak wysokich dochodów rodziny i nie mają dla dziecka czasu, wówczas mogą pojawić się trudności wychowawcze u dziecka mające niekorzystny wpływ na jego rozwój.

Można zatem stwierdzić, że dobrobyt materialny rodziny może być niejednokrotnie przyczyną niskiej pozycji dziecka w klasie, może powodować jego izolację i osamotnienie.

Ważne jest nie tylko to, jak dzieci rodziców zamożnych spostrzegają siebie, jak funkcjonują w grupie - klasie szkolnej, jak są postrzegane przez rówieśników. Wyniki badań wskazują, że wygórowane wymagania wielu rodziców utrudniają dzieciom realizację postawionych sobie celów, w tym i społecznych; kształtują lęk przed niepowodzeniem i chęć ucieczki od zadania.

W ten sposób silne ograniczenia stosowane przez rodziców prowadzą do rozwoju egocentrycznej regulacji stosunków z otoczeniem. Dziecko uczy się spostrzegania kontaktów społecznych w kategoriach ich stosunku do siebie. Przyjmuje ono takie zachowanie które optymalnie znosi zagrożenie.

W wyniku włączania się w coraz szersze kręgi społecznych interakcji dziecko może zmieniać ukształtowane przez środowisko rodzinne formy reakcji społecznych.

Stosunki interpersonalne w klasie szkolnej oraz sposób realizacji założeń wychowawczych zależą w dużym stopniu od nauczyciela, od tego jaki styl kierowania uczniami przyjmuje, jakie stawia wychowankom zadania i wymagania.

Summary

While observing a class, it is not difficult to notice the differences among the pupils caused by their social positions.

The children and the young people from wealthy families are easily distinguished from their peers by their outward appearance, freedom in administering bigger sums of money and the willingness to dominate in the group by the use of material goods.

In today's social life the transformation of interpersonal relations ranges from disinterested, emotional forms to instrumental, material and financially measurable relations.

As the research depicted, the social position of children from wealthy families in the class varies. It depends on the whole group of factors, mainly the relations with colleagues, especially the features which are generally called friendliness, activity, initiative in a group, direct participation in organized activities, and the feeling of interpersonal and group relations.